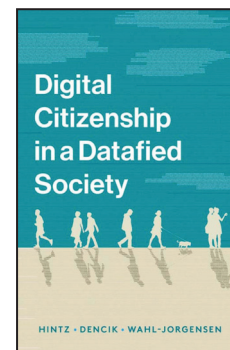

HINTZ, A.; DENCİK, L. I WAHL-JORGENSEN, K. *Digital citizenship in a datafied society*.
Cambridge: Polity Press, 2019, 180 pàg.
ISBN-13: 978-1-5095-2715-1. ISBN-13: 978-1-5095-2715-1 (pb)

PER SARA SUÁREZ GONZALO

Investigadora de la Universitat Pompeu Fabra
sarapaz.suarez@upf.edu

Ciutadania digital: entre la participació activa i la vigilància massiva

Des de finals dels anys 90, la quantitat de dades que es generen, es recopilen i es processen diàriament ha augmentat d'una manera que no coneix precedents. La digitalització i la “datificació” de la vida quotidiana, o el que és el mateix, la conversió en dades de les nostres activitats habituals mitjançant tecnologies digitals, és ja una tendència imparable. Això no només genera un rastre sobre les activitats i comportaments de les persones en la xarxa, sinó també d'aquelles “analògiques” -una cosa a la qual, paradoxalment, ja ens referim amb freqüència com el món “offline o fora de línia”.

Les noves tecnologies de processament de dades massives (*big data*) s'han convertit en un actiu central a les nostres societats. Cada vegada més institucions públiques i privades se serveixen de l'anàlisi de dades massives. La recent crisi de la COVID-19 fa palès que l'aposta per l'ús d'algorismes i tècniques d'intel·ligència artificial és absoluta. No obstant això, el desenvolupament d'aquestes tecnologies està extremadament marcat pels interessos comercials de les grans corporacions tecnològiques.

Les revelacions d'Edward Snowden van marcar, el 2013, un abans i un després en la percepció pública de l'explotació de dades massives. L'extreballador de l'Agència de Seguretat Nacional (NSA, per les seves sigles en anglès) va posar en el centre d'atenció els riscos de la vigilància massiva, però també va obrir el debat sobre com aquests processos de tractament de dades modificarien la pròpia esfera de la ciutadania.

El llibre *Digital Citizenship in a Datafied Society* se situa en aquest escenari per comprendre les conseqüències de la datificació i abordar una qüestió imprescindible en els nostres dies: com podem entendre la ciutadania en una societat marcada per la recopilació i el processament de dades massives?

Hintz, Dencik i Wahl-Jorgensen, autors del llibre, són també codirectors del Data Justice Lab, un centre pertanyent a la Cardiff University. El Lab es dedica a estudiar la relació entre la

datificació i la justícia social i, més en particular, les polítiques relacionades amb els processos d'explotació de dades i les implicacions dels seus usos institucionals i corporatius.

Aquest llibre neix com a resultat d'un projecte de recerca de dos anys de durada, titulat *Digital Citizenship and Surveillance Society: UK State-Mitjana-Citizen Relations After the Snowden Leaks* i incorpora reflexions del congrés internacional Surveillance and Citizenship, celebrat en el marc d'aquest projecte.

Els autors argumenten que, en l'actual context d'explotació massiva de dades, les concepcions tradicionals de la ciutadania es veuen amenaçades per les pràctiques de datificació i vigilància, que les persones no poden controlar individualment. Per això, diuen, requereixen d'una revisió profunda: tant la concepció tradicional de ciutadania quant a relació de drets i obligacions entre l'estat i la ciutadania, com d'altres concepcions més actuals de la ciutadania digital, centrades en el potencial de les noves tecnologies per a la participació en xarxa i la influència en les decisions que afecten la pròpia vida.

El llibre analitza els contextos socials, polítics i discursius i els marcs jurídics en els quals es construeix la nova ciutadania, amb especial atenció al cas del Regne Unit, on es desenvolupa la investigació. Així, subratlla la importància de parar atenció a les forces socials, econòmiques i polítiques que configuren el significat de la ciutadania digital actual, i també a les normes i ideologies que hi donen suport i a les pràctiques que el disputen. Un aspecte clau per entendre aquestes qüestions, indiquen els autors, és comprendre com es relacionen les diferents parts implicades en el procés de redefinició de la ciutadania, i quins són els discursos que promouen.

La investigació desenvolupada per Hintz, Dencik i Wahl-Jorgensen se serveix de metodologies diverses, que inclouen la realització de grups de discussió, entrevistes, anàlisi del contingut i del discurs, i també de documents polítics i de caràcter jurídic. Compta amb la participació de la ciutadania britànica, periodistes, polítiques i polítics, expertes i experts, enginyeres i enginyers i activistes.

El llibre es divideix en sis capítols. D'aquesta manera, el

primer capítol, “Citizenship in a digital age”, conclou que les concepcions actuals de la ciutadania digital, particularment centrades en la funció “apoderadora” de les tecnologies digitals, es veuen limitades per les pràctiques de vigilància, organització i restricció de continguts. En l’escenari actual, diuen, el ciutadà digital és, al mateix temps, un ciutadà actiu i un de vigilat; un ciutadà en què la identitat ciutadana es construeix, en part, de manera conscient i voluntària i, en part, mitjançant les traces digitals i involuntàries del seu comportament. Per aquest motiu, els autors criden a parar especial atenció a les estructures complexes que determinen quin és el nostre ús de les eines digitals.

El segon capítol, “Datafication and surveillance”, analitza els conceptes i pràctiques que defineixen l’actual escenari de processament de dades i les seves implicacions per a la construcció de la ciutadania. A causa de la proliferació de les eines d’anàlisi, les dades tenen cada vegada més pes sobre la manera en què es prenen les decisions que afecten la vida de la ciutadania. No obstant això, la vigilància de dades, argumenten els autors, ens fa més visibles per als qui controlen els fluxos d’informació, al mateix temps que aquests es mantenen en una posició cada vegada més fosca, de manera que ja no sabem qui pot veure què de nosaltres mateixos. El darrer capítol, “Challenging datafication”, destaca que aquest escenari ha desencadenat noves pràctiques de contestació i resistència enfront de les sofisticades formes de control i vigilància, per part dels individus i de la societat civil.

El tercer capítol, “Regulating datafication”, analitza com es forgen els marcs jurídics i polítics que delimiten les dimensions de la ciutadania digital i incideixen la (desigual) influència de les diferents parts implicades. Aquesta secció també reflexiona sobre com afecten el contingut dels textos jurídics i les tendències recents en aquest camp a la configuració d’una forma determinada de ciutadania digital.

El quart capítol, “Mediating digital citizenship”, examina el paper dels discursos mediàtics en la generació de determinats debats sobre la datificació, les pràctiques d’explotació de dades i les polítiques públiques respecte d’això. S’hi explica com mentre certes visions i discursos de la realitat queden esbiaixats, altres, que normalitzen les pràctiques abusives d’explotació de dades, emergeixen amb força en l’imaginari públic, gràcies a un tractament privilegiat als mitjans de comunicació. Els autors destaquen, en el sentit oposat, el paper dels nous mitjans socials digitals en la difusió de les perspectives més crítiques sobre l’impacte de la datificació.

El cinquè capítol, “Understanding and negotiating digital environments”, investiga l’opinió ciutadana i la recepció d’aquests discursos mediàtics. Hintz, Dencik i Wahl-Jorgensen observen indicis de resistència a la datificació, però també els principis d’una “sociologia de resignació digital”. A causa d’un cert “efecte esgarrifós” que produeix la magnitud de la vigilància i dels sentiments d’incapacitat per abordar la situació, les persones es resignen a les actuals pràctiques d’explotació de dades, en veure-les com una nova i inevitable “forma de vida”. És el que s’anomena el “realisme de la vigilància”.

El darrer capítol, “Challenging datafication”, destaca que aquest escenari ha desencadenat noves pràctiques de contestació i resistència enfront de les sofisticades formes de control i vigilància, per part dels individus i de la societat civil. No obstant això, els autors subratllen que les limitacions estructurals assenyalades al llarg del llibre dificulten el seu èxit de forma determinant. En particular, destaquen l’obstacle que suposa la desconexió entre les agendes de drets socials i les accions polítiques i legislatives respecte de les tecnologies d’explotació de dades.

Per concloure la discussió imprescindible que plantegen en aquest llibre, Hintz, Dencik i Wahl-Jorgensen, apunten a la necessitat de repensar la ciutadania digital des d’un enfocament que tingui en compte les pràctiques, les infraestructures i les conseqüències de la datificació, i també les dimensions polítiques de les tecnologies de *dades massives*, no només com un instrument tècnic, sinó com un procés que se situa en el centre de les diverses estructures de poder que configuren la societat.

Més informació:

DATA JUSTICE LAB [pàgina web]. <https://datajusticelab.org/>.